

Uit de inhoud

Interview met Gert Muts

Landelijk mag hij dan wat minder bekend zijn, in de regio Gooien Eemland was Gert Muts een veelgevraagd kerkorganist,

begeleider en koordirigent. Vijftig jaar nadat Gerco Schaap met hem kennismakte, ontstond dit interview waarin Muts niet alleen vertelt over zijn leermeesters en repertoirevoorkeuren, maar ook over de invloed die jazz en popmuziek op zijn spel hebben gehad

4

Restauratie Van Dam-orgel Ede

Op vrijdag 29 april jl. werd in de Oude Kerk van Ede het door de Orgelmakers Gebr. Van Vulpen gerestaureerde Van Dam-orgel weer in gebruik genomen. Het in 1877 voor de Hervormde Kerk

van Nieuwe Niedorp gebouwde instrument werd in 1967 door Pels & Van Leeuwen gerestaureerd, gewijzigd en uitgebreid in Ede geplaatst. Bij de laatste restauratie/renovatie is met name in het klankbeeld meer aansluiting gezocht bij het werk van Van Dam

12

Orgelconcours Leens

Op 9 oktober vond in de Petruskerk van Leens het 34e door de Stichting Groningen Orgelland georganiseerde orgelconcours plaats. Maar liefst 23 deelnemers, verdeeld over junioren en senioren, hadden zich aangemeld en presenteerden zich op het Hinsz-orgel. De jury gaf aanmoedigingsprijzen-met-certificaat aan Jozua Stelma en Lieuwe Medema en kroonde Tobias Groeneveld en Luuk Schuurman tot winnaars

23

FOTOVERANTWOORDING OMSLAG

Wim van der Ros

Saint-Saëns in Nederland

De beroemde Franse organist en componist Camille Saint-Saëns (1835-1921), op 16 december a.s. 100 jaar geleden overleden, bezocht in juni 1897 ons land voor een reeks orgelconcerten. De Nieuwe Muziekhandel aan de Leidsestraat

in Amsterdam had hem gestrikt voor een tournee door Nederland. Aan de hand van oude krantenknipsels en verslagen kunnen we ons een beeld vormen van zijn bezoeken aan ons land

26

Cd-Recensies

Wim van der Ros bespreekt de nieuwste dubbel-cd van Eric Koevoets met de complete orgelwerken van Carl Philipp Emanuel Bach op Smits-orgels in Deurne en Sint-Oedenrode; Lourens Stuifbergen schrijft over Samuel Kummers uitvoering van Bachs 'The Art of Fugue' en Peter Sneepp bespreekt de eerste cd-box van Brilliant Classics met de complete orgelwerken van Pietro Yon.

31

EN VERDER ...

Uit de orgelwereld	2
Column 'Trouwens'	11
Muziekbijlage	20-21
Cd-recensies	31
Boekbespreking Sweelinck	34
Nieuwe muziekguitaven	36
Wegwijzers	38

OP ONZE WEBSITE WWW.ORGELVRIEND.NL:

- Download: klavarnotatie muziekbijlage Gert Muts
- Audio: Pietro Alessandro Yon (besproken cd)
- Video: Jubileumconcert Gerben Mourik

Het januari/februarinummer 2022 verschijnt op 31 december a.s.

IN ONZE VOLGENDE NUMMERS ONDER MEER:

- Interviews met o.a. Ko Zwanenburg
- Schrijnwerkers, beeldhouwers en architecten voor orgels van de familie Smits
- Oud papier afl. 9
- En meer ...

Uit de orgelwereld

Nieuwsberichten kunnen uiterlijk 4 weken vóór publicatie worden gemeld aan de eindredactie, Postbus 5014, 3740 GA Baarn, of gemaïld aan orgelvriend@ziggo.nl, zo mogelijk met kleurenafbeelding. De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud en behoudt zich het recht voor om berichten te redigeren of niet op te nemen.

REDACTIE: GERCO SCHAAP

Victoriefonds Oeuvreprijs voor Pieter van Dijk

Op zondag 17 oktober is in Alkmaar op feestelijke wijze de Victoriefonds Oeuvreprijs 2021 aangeboden aan Stadsorganist Pieter van Dijk. Hans Romeyn, oud-burgemeester van Heiloo en tevens voorzitter van de vakjury, reikte de prijs uit.

De Victoriefonds Oeuvreprijs wordt eens in de twee jaar toegekend aan een kunstenaar uit de regio die met zijn of haar oeuvre een prominente, onderscheidende rol heeft gespeeld in zijn of haar discipline.

In zijn toespraak riep Hans Romeyn in herinnering dat een toen twintigjarige Pieter van Dijk in 1978 voor het eerst onder het imposante orgel in de Alkmaarse Grote of Sint-Laurenskerk stond. Ondanks de niet optimale klankkwaliteit van het orgel was de jonge Pieter direct geïmponeerd. Hij kon toen nog niet weten dat hij ruim twintig jaar later officieel organist van de Grote Kerk zou worden. Sinds 2004 is hij Stadsorganist van Alkmaar. In die functie is hij verantwoordelijk voor de organisatie van concertseries in de Grote Kerk en voor het welzijn van historische orgels. Daarnaast doceert hij aan de Hochschule für Musik und Theater in Hamburg en is hij als vakdocent en hoofd van de orgelafdeling verbonden aan het gerenommeerde conservatorium van Amsterdam.

Lex Gummink

Hans Haselböck overleden

In de nacht van 19 op 20 oktober is Hans Haselböck overleden. Als organist, docent, improvisator en jurylid stond hij internationaal hoog in aanzien.

Johann Haselböck werd in 1928 geboren in Nesselstauden, een kleine honderd kilometer ten westen van Wenen. In de Oostenrijkse hoofdstad studeerde hij kerkmuziek aan het conservatorium en klassieke filologie en germanistiek aan de universiteit.

In 1949 werd hij benoemd als organist van de Dominikanerkirche, een post waaraan hij zeer veel waarde hechtte en die hij maar liefst 65 jaar heeft bekleed. Eind jaren vijftig maakte Nederland kennis met zijn improvisatievaardigheden, en hoe: drie keer achtereen won hij in Haarlem het Internationaal Improvisatieconcours. Later maakte hij er diverse keren deel uit van de jury. Vanaf 1960 was Haselböck in diverse hoedanigheden werkzaam aan het

Gert Muts: 'Ook vanuit de popmuziek kun je belangstelling voor het orgel kweken'

Deze maand een interview met de Soester organist Gert Muts. Landelijk mag hij dan wat minder bekend zijn, in de regio Gooien Eemland was hij een veelgevraagd kerkorganist, pianist en koordirigent. Na orgellessen bij Maarten Kooy studeerde hij aan het Utrechts Conservatorium waar oud-Dom-organist Stoffel van Viegen, Cor Kee en Ton de Leeuw zijn docenten waren. Muts combineerde zijn dagelijks werk als handelaar in motoronderdelen met het kerkorganistschap en het geven van concerten in onder meer de Oude Kerk in Amsterdam. Vijftig jaar na het eerste concert dat ik van hem hoorde vond ik het tijd voor een interview met deze flamboyante musicus.

Gert Muts

Een van de eerste orgelconcerten die ik als middelbare scholier bezocht was in onze wijkkerk, de Gereformeerde Julianakerk in Soest en werd gegeven door de toen 29-jarige Gert Muts. Van dat concert herinner ik me alleen dat het orgel heel anders klonk dan tijdens de kerkdiensten en dat ik enthousiast was over de improvisatie aan het slot. In mijn herinnering ging die over een negro-spiritual. De organist ging voor mijn gevoel uit zijn dak, al bestond die uitdrukking toen nog niet. Mijn onwetende vraag na afloop: "Kunt u op het volgende concert weer zoiets spelen?"

Een halve eeuw later – waar blijft de tijd! – zit ik aan de keukentafel bij Gert en Jeanette Muts in hun huis aan de Nieuweweg in Soest. Al vaker was ik van plan om Gert Muts te interviewen voor *De Orgelvriend* maar het kwam er gewoon niet van. Nu we elkaar vijftig jaar kennen wordt het wel eens tijd voor een gesprek met deze markante organist, die nog steeds bijna wekelijks kerkdiensten speelt.

Behalve organist was Gert Muts in zijn werkzame leven een befaamd handelaar in motoronderdelen. Zijn bedrijfsterrein was een waar walhalla voor motorrijders die een bepaald onderdeel zochten dat niet meer leverbaar was. Sinds 2011 doet hij het rustiger aan en momenteel is hij bezig de laatste motoronderdelen te verkopen.

SWEELINCK

Nog voor ik de eerste vragen kan stellen, komt het gesprek op Sweelinck, naar aanleiding van het themanummer van ons blad. "Als ik al die Sweelinckherdenkingen zie ... Dat zoiets in de Oude Kerk in Amsterdam plaatsvindt is natuurlijk logisch, maar om een hele avond Sweelinck te horen ... Mijn vrouw Jeannette zei onlangs: misschien is die muziek wel leuker om te spelen dan om lang naar te luisteren. En daar zit wat in. De topstukken zoals *Mein junges Leben* en de *Echo-fantasie* zijn natuurlijk prachtig. Maar neem nou de toccata's. Als je die op orgel speelt, met die lange akkoorden in de rechterhand en snelle figuren in de

GERCO SCHAAP

Van Dam-orgel Oude Kerk Ede nu weer iets meer Van Dam

Op vrijdag 29 april j.l. werd in de Oude Kerk van Ede het door de Orgelmakers Gebroeders Van Vulpen gerestaureerde Van Dam-orgel weer in gebruik genomen. Dit in 1877 voor de Hervormde Kerk te Nieuwe Niedorp gebouwde instrument werd op 90-jarige leeftijd door Pels & Van Leeuwen (gerestaureerd, gewijzigd en uitgebreid) in Ede geplaatst. In september 2020 startte Van Vulpen deze restauratie/renovatie waarbij met name in het klankbeeld een betere aansluiting werd gezocht bij het werk van Van Dam.

Op 11 mei ontving Berend van Steenbeek mij bij dit instrument en liet mij het nodige zien en horen van het resultaat van deze restauratie. Het plan om ook samen met de orgelmaker Adjan Smitsman en adviseur Cees van der Poel het orgel nader te bespreken, te bekijken en te beluisteren werd op 14 oktober ingevuld. Hierbij een verslag van de lotgevallen van deze 144-jarige Van Dam.

WIM VAN DER ROS
(TEKST EN FOTOGRAFIE)

tenzij anders vermeld

Het Van Dam-orgel in de Oude Kerk.

DE OUDE KERK TE EDE

Reeds rond 1200 werd op de plaats van de huidige kerk een kleine stenen halvenkerk gebouwd. In de 14e eeuw werd het schip verlengd. Begin 15e eeuw werd de kerk door oorlogshandelingen verwoest waarna bij de herbouw vanaf 1423 het huidige koor en toren werden gebouwd. De tufstenen onderbouw van de huidige toren dateert nog uit die tijd. Bij een blikseminslag in de toren (in 1635) brandde deze geheel uit en stortte de spits op het kerkdak dat daardoor grotendeels werd verwoest. Bij het herstel bracht men in 1643 de huidige gewelven aan in het schip en de zuidelijke zijbeuk. Ook de bakstenen bovenbouw van de toren dateert uit die tijd. De consoles met de kroontjes op de voorgevelhoeken van de toren dateren nog uit de tijd voor de reformatie. Voor de beeldenstorm (1566) stonden daar de beelden van Johannes de Doper (de kerk was gewijd aan Johannes Baptist) en van Sint Barbara (de beschermheilige van o.a. brandweer-

lieden, wapensmeden en mijnwerkers). Bij de kerkrestauratie (1963-1967) werd een noordelijke dwarsbeuk/transsept gebouwd, waardoor het een kruiskerk werd. Ook werd een noorder zijbeuk aangebouwd ter wille van de symmetrie van de kerk en om een ruime omgang te realiseren. In de zijbeuk is een deel van de oude romaanse zijmuur nog in zijn oorspronkelijke staat zichtbaar gebleven. Toen werd op de kruising van het kerkdak weer een torentje geplaatst. Bij de restauratie in 1994 werden de gewelven en wanden hersteld.

HET VROEGERE SCHWARTZE-ORGEL

De Hervormde Gemeente te Ede bezat, zoals vroeger heel gebruikelijk was, veel grond die onder meer verpacht werd. Door de verkoop van een deel van die gronden aan de spoorwegmaatschappij – voor de aanleg van een spoor naar Amersfoort – had de gemeente voldoende geldmiddelen om een orgel in de Oude Kerk te doen plaatsen. In die tijd was

Koraal II

Gert Muts (1942)

Lento

mp

mf

p

mp

ff

Nieuwe generatie organisten en orgel bestuurders staat op!

Het 34e orgelconcours in Leens

Voor het 34e door de Stichting Groningen Orgelland georganiseerde orgelconcours op zaterdag 9 oktober jl. in Leens hadden zich maar liefst 23 deelnemers aangemeld, verdeeld over twee categorieën: junioren en senioren. Met de leeftijd van de senioren viel het eigenlijk wel mee, merkte juryvoorzitter Leo van Doeselaar op want hij kwam er niemand tegen die ouder was dan Leo zelf. De andere juryleden waren Tymen Jan Bronda en Willeke Smits. Ook dit jaar had zich weer veel nieuw jong talent aangemeld met een duidelijke passie voor orgelspel.

Jury, organisatoren en deelnemers aan het concours.

In de dichte mist arriveerde Johan Blok uit Scheerwolde als eerste met zijn dochtertje op de fiets van het station Grijpskerk. Hij was het dan ook die om 9.00 uur startte, geassisteerd door zijn jeugdige dochter die heel adequaat op het juiste moment de registerknoppen bediende in de *Passacaglia* van Jan Welmers.

CATEGORIE JUNIOREN

De 10-jarige Jozua Stelma uit Visvliet maakt veel indruk in het interview dat het kersverse bestuurslid Marijn Kamerling met hem had. Jozua gaf aan dat hij altijd al organist wilde worden. Volgens zijn vader zelfs al vanaf zijn tweede levensjaar. Zijn favoriete componist is Bach. Hij vindt het mooi dat Bach zelfs met de zwarte toetsen mooie muziek maakt. Jozua heeft les van de inmid-

dels in Friesland zeer bekende organist Jochem Schuurman. In de wekelijkse kerkdiensten die werden uitgezonden door omroep Friesland in coronatijd was Jochem altijd prominent aanwezig met zeer aansprekende orgelmuziek. Dat werpt zijn vruchten af bij de huidige opleving voor het orgel in Friesland. Jozua speelde o.a. Prelude 1 in C uit *Das wohltemperierte Klavier* en een fragment uit de Johann Strauss-wals *An der schönen blauen Donau* op twee klavieren. Het orgelspel was zeer verzorgd en muzikaal en toen er bij de laatste noot nog een pedaaltoets geraakt moest worden, gleed Jozua behendig van de bank af. De jury was onder de indruk en gaf deze jongeman een aanmoedigingsprijs met certificaat. Een aanmoedigingsprijs was er ook voor

ALBERT RODENBOOG
(TEKST EN FOTOGRAFIE)

Nieuwe muziekuitgaven

JOHANN SEBASTIAN BACH
 ACHT KLEINE PRÄLUDIEN UND FUGEN

Bearbeitet für Orgel manualiter von

Tobias Zuleger

Dr. J. Butz Musikverlag, Bonn, Nr. 2999

Prijs € 14,00

butz-verlag.de

“Tot op de dag van vandaag is er geen betere orgelschool geschreven”, aldus Albert Schweitzer over de *8 Kleine Präludien und Fugen*. Wie ze geschreven heeft, is al meer dan driekwart eeuw een bron van discussie. Je hoeft *Praeludium IV* maar door te spelen, die overbekende in F, om ervan overtuigd te raken dat dit géén Bach is. Maar wie dan wél? Een leerling, een zoon, een epigoon? Hoe het ook zij, het blijft uitstekend studiemateriaal, dat had Schweitzer goed gezien.

Wat veel mensen ook al hebben opgemerkt is, dat je de ‘acht kleintjes’ zonder veel moeite manualiter kunt uitvoeren. De pedaalpartij kan vaak probleemloos door de linkerhand worden overgenomen, en waar dat niet lukt (opnieuw: *Praeludium IV*) is de pedaalpartij slechts een octaafverdubbeling van de linkerhand, hoogst ongebruikelijk bij Bach. Als je die weglaat, gaat er van de essentie van het stuk niets verloren. Bij uitgeverij Willemsen verzorgde Peter Molenaar jaren geleden al een uitgave voor orgel manualiter, waarvan ik regelmatig dankbaar gebruik maak tijdens concerten op kabinetorgels en ander kleingood. Nu komt ook uitgeverij Butz met een ‘Bearbeitung’ voor orgel zonder pedaal, verzorgd door Tobias Zuleger. In het voorwoord vertelt Zuleger dat hij zich gebaseerd heeft op een manuscript uit de Staatsbibliothek Berlin

dat volgens hem interessante verschillen vertoont met de nu gangbare uitgaven.

Wanneer muziek die bedoeld is om mét pedaal te worden gespeeld, bewerkt wordt voor uitvoering zonder pedaal, zullen er keuzes gemaakt moeten worden. Welke noten laat je weg? In deze nieuwe Butz-uitgave vond de bewerker het blijkbaar belangrijk om zoveel mogelijk lage noten te handhaven. Dat leidt regelmatig tot gekunstelde en muzikaal niet erg logische constructies. In de preludia I en VIII doet het notenbeeld soms aan pianomuziek denken, waar het immers vaker gebeurt dat op de eerste tel een basnoot staat, waarna de linkerhand omhoog springt om vervolgens hoger gelegen akkoorden te gaan spelen. Om nog maar eens weer naar *Praeludium IV* te kijken: waarom zou je in maat 6 tot en met 10 al die basnoten meepakken, als ze alleen maar een octaafverdubbeling zijn? Zeker nu die verdubbeling vanaf maat 12 achterwege blijft, klinken die lage noten in de voorgaande maten niet erg logisch. Ook in maat 35 en verder zien we dat patroon weer, waarbij de dubbele stokken op de eerste tel van de maat het notenbeeld nog méér een gekunstelde aanblik geven. De pedaalsolo’s in de preludia V en VIII laat Zuleger met beide handen in octaven spelen: dat werkt heel goed!

In de fuga van nummer VI suggereert de uitgever om in maat 30 op de 4e tel in de tenor een d te spelen in plaats van de c die in het manuscript staat. Dat vind ik geen verbetering. Even verderop, in maat 33, ontbreekt in het manuscript een halve maat. Bärenreiter completeert die maat in kleine druk, waarmee zichtbaar is dat dit een toevoeging van de uitgever is. In de voorlaatste maat van dezelfde fuga komt het herstellingsteken bij de b in de alt al op de eerste tel, waar andere uitgaven dat pas op de vierde tel plaatsen. In het voorwoord stelt Zuleger dat hij zich gebaseerd heeft op een manuscript uit de Staatsbibliothek Berlin dat volgens hem interessante verschillen vertoont met de nu gangbare uitgaven: wellicht komen de gesignaleerde verschillen daaruit voort.

Op de cover prijkt een foto van de speeltafel van het Bach-orgel uit de Neue Kirche in Arnstadt, zoals die nu te zien is in het Schlossmuseum Arnstadt. De speeltafel staat in dat museum achter glas. De spiegeling in het glas had met een beetje photoshopen wel weggewerkt kunnen worden, dunkt me.

Als geheel vind ik de uitgave van Peter Molenaar (Willemsen 1127) als manualiter versie van de ‘acht kleintjes’ logischer en overtuigender dan deze Butz-uitgave.

Dick Sanderman

TOON HAGEN
 DOMINE, DOMINUS NOSTER
 PARTITA & FANTASIE NR. V PSALM 8

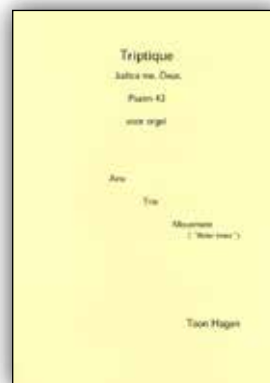
Uitg. Toon muziek

Formaat A4. 22 blz. Prijs € 17,50

TOON HAGEN
 TRIPTIQUE ‘JUDICA ME, DEUS’
 PSALM 43 VOOR ORGEL

Uitg. Toon muziek

Formaat A4. 13 blz. Prijs € 12,00

De *Partita over Psalm 8* bevat enkele variaties die ook in *Orgelwerk Psalm 1 t/m 15* zijn verschenen, dat in het juninummer van *De Orgelvriend* is besproken. Interessant zijn de twee Adagio-delen III en V, waarin respectievelijk de cantus firmus fragmentarisch in de begeleidende stem klinkt en vervolgens in zijn totaliteit in de begeleidende stemmen ligt. Het is een uitdaging voor de organist tussen beide klavieren een goede balans te vinden.

Het tweede deel, de perpetuum mobile *Fantasia nr. V*, is zoals de componist schrijft “een vitale dans waarin enkel de

Nieuwsgierig naar de rest van de inhoud?

Neem een (proef)abonnement of bestel een los nummer op www.orgelvriend.nl

Proefabonnement van 3 nummers voor slechts € 14,50

Of neem een abonnement. Het eerste jaar voor € 44,00 daarna € 60,00 (bij betaling via machtiging € 1,00 korting)

De Orgelvriend